



**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ**



**МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
студентів, аспірантів
та молодих учених**

**"ДНІ НАУКИ ФІЛОСОФСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТУ – 2014"
(15–16 квітня 2014 р.)**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 2

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2014

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ (15–16 квітня 2014 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 2

Редакційна колегія: А. Є. Конверський, д-р філос. наук, проф., акад. НАН України (голова); С. В. Руденко, д-р філос. наук, доц. (відп. секр.); І. С. Добронравова, д-р філос. наук, проф.; Д. В. Неліпа, д-р політ. наук, доц.; М. І. Обушний, д-р політ. наук, проф.; В. І. Панченко, д-р філос. наук, проф.; А. О. Приятельчук, канд. філос. наук, проф.; М. Ю. Русин, канд. філос. наук, проф.; Є. А. Харьковщенко, д-р філос. наук, проф.; В. Ф. Цвик, д-р політ. наук, проф.; Л. О. Шашкова, д-р філос. наук, проф.; П. П. Шпихтун, д-р філос. наук, проф.; В. І. Ярошовець, д-р філос. наук, проф.

Рекомендовано до друку

вченою радою філософського факультету

(протокол № 5 від 24 лютого 2014 року)

"Дні науки філософського факультету – 2014", Міжн. наук. конф. (2014 ; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2014", 15–16 квіт. 2014 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.] – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – Ч. 2. – 195 с.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; ✉ (38044) 239 31 94

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редакція залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ВПЦ "Київський університет", 2014

Секція "УКРАЇНЬСКА ФІЛОСОФІЯ ТА КУЛЬТУРА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ"

М. Ж. Абдрахманова, асп., НУБІПУ, Київ

atlr.ok@mail.ru

ДО ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Спостереження за людською сутністю як такою, не враховуючи етнонаціонального виміру її буття, було б абстрактним і не цікавим. Якщо буття особистості – це її життя у соціумі, то буття кожної окремої людини, а звідси – її життєвий світ – особливості світвідчуття, тип мислення, поведінка, тощо, – визначається приналежністю до національної спільноти: "На ранніх етапах усе зафіксовано в роді. Рід все вирішує. Рід або більша спільнота. Там знаходяться всі критерії. А той, хто поза родом – це чужий" [Полович М. Проблема ментальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.roik.ua/article/2010/04/14/mentalny/index.html>].

Разом із етносом нація є найважливішим комплексним утворенням. Її природа не зводиться до біологічних зв'язків, адже нація – це передусім духовне явище, що втворює власну культуру: "Нація не є біологічним явищем, хоча біологічні та біоенергетичні чинники безперечно включені, як моменти, в процес етногенези та націогенези. Та визначальною є не енергія й воля окремих осіб (еліти), а енергія, котру містить у собі створена культура – це є духовна, а не фізична чи біологічна енергія" [Лисовий В. Українська філософія в контексті національної культури // Історія філософії України. – К. : Либідь, 1994. – С. 9]. До того ж, спільність походження та кровність зв'язків між членами спільноти (Л. Ребет) це не характеризує її як націю. Нація як культурна спільність, основана на вихованні, успадкованні цінностей і традиції, обумовлює існування спільноти – наголошує О. Баєр.

Затальовіємо, що культура є одним із найскладніших соціальних феноменів, що вирізняється своєю суперечливістю і багатогранністю. Однак не зважаючи на її вагомий вплив на процес націєтворення, вона не вирішує усієї проблеми нації, адже не спільність культури породжує феномен нації, а нація як політичний феномен, використовуючи культурні ресурси, формує спільність культури або "національну культуру".

Становлення національної культури пов'язане із об'єднанням ідентичності та культурну різноманітність деяким явищем (міфи, легенди, епос, тощо) надається статус спільної культури для різних типів спільнот. Тому творення національної культури рівноцінне становленню нації

Ціальні відносини виникають у результаті взаємодії індивідів і їх груп. Соціокультурний простір – це царина, в якій постійно перебуває людина та здійснює своє буття, визначає межі своєї активності й можливостей. Культурна компонента цього простору презентована світлотіньовими настановами, знаннями, нормами, цінностями, цілями, взірцями дії й поведінки, а також способами, формами та правилами самоорганізації та взаємодії людей, які утворюють певну спільність. Соціальна компонента – це сукупність відносин людей (економічних, соціальних, політичних, правових тощо), які реалізуються ними у взаємозв'язках і взаємодії в межах відповідної спільності. Головне призначення соціокультурного простору – забезпечити відтворення спільності, яка є його носієм, як цілісної соціокультурної системи. Це завдання реалізується через функції накопичення, систематизації і трансляції певного досвіду суспільної життєдіяльності та актуалізація, збагачення накопиченого досвіду.

У межах соціокультурного простору інтенсивність динамізму відчувається не лише через видозміну соціальної й культурної компоненти, а й через спроби імплементації інновацій в його царині. У теоретико-методологічних і дисциплінарних розвідках науковці по-різному ставили питання, акцентуючи увагу на аспектах зміни соціокультурного простору в залежності від мети дослідження. Представники соціально філософської думки дійшли висновку, що зміна соціокультурного простору відбувається з появою нових смислів, які віддзеркалюють багатоманітну ситуативність людського життя та змістовність їх життєдіяльності з залежними від них соціальними конструктами та явищами. Останні самі по собі стають безпосереднім результатом інтерсуб'єктивних та інтегративних соціокультурних дій, вони направляють та врегульовують співвідповідні з ними реакції, вчинки, соціально значущу поведінку загалом. Характерні риси, притаманні певному соціокультурному простору, інтегруються разом з співвідносними ситуативними контекстами й типовими реакціями на відносно усталені ситуації. Таким чином, соціокультурний простір є динамічною багатомірною системою, укоріненою в практику структури повсякденності суспільної життєдіяльності. Він у поєднанні зі своїми соціонормативними приписами та конвенціями, усталеними стратегіями, горизонтальними цінностей та сподівань утворює смислове поле модернізації. Динаміка соціокультурного простору полягає не просто у трі смислів, а й у складному діалозі смислів тут-і-тепер. Зіткана з відносин усталених смислових конфігурацій та певних способів трактування (реагування, оцінювання, категоризації, витлумачення світу та суспільної взаємодії) картина світу (світлообраз) стає необхідною передумовою протязаності соціокультурного простору на рівні структури повсякденності. Означені простір може бути замкненою підсистемою людства, розгнаною частотою і нечіткою. Він характеризується плюралістичністю, децентралізацією і фрагментарністю, а його осмислення – це постійний пошук нових смислів і принципів його устрою [Колдьяко І. В. Соціокультурное пространство как концептуальное и категориальное понятие современных общественных наук // Весник МГУКИ. – 2007. – Вып. 2. – С. 63–65].

Соціокультурний простір України багатомірний і не піддається уніфікації. Процес реформування і модернізації суспільства здійснює суттєвий вплив на стан і перспективи розвитку культури. Одні сфери розпалися, інші позбулися державної підтримки й повинні були "виживати" самостійно. Треті набули новий статус і пріоритети. У результаті в країні немає єдиного культурного простору й загального ідейного універсуму. Як зазначають науковці, соціокультурний український простір є досить фрагментарним. Це пов'язано з певними процесами, що виникли після проголошення незалежності України: по-перше, відбувся перелюд, переосмислення та переоцінка донедавна панівних поглядів, орієнтирів, настанов поведінки; по-друге, відбувається повернення традиційних цінностей національної культури, відтворення релігійних і національних форм світосприйняття; по-третє, здійснюється проникнення й адаптація на національному ґрунті нової системи цінностей, характерних духовно-культурному життю західної цивілізації.

Зіткнення цих різновекторних культуротворчих потоків призводить до своєрідного руйнівного вибуху у свідомості як на рівні окремої людини, так і на рівні суспільства, кризи національної ідентичності, втрати почуття історичної перспективи й зниження рівня самоцінності нації.

В. Ю. Свещо, асп., НПУ ім. М. П. Драгоманова, Київ

sv.visea@rambler.ru

Д. ОВСЯНИКО-КУЛИКОВСЬКИЙ: ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ "РІГВЕДИ"

Д. Овсяніко-Куликовський (1853–1920) – видатний представник української культурологічної та історичної науки. Творчий шлях ученого охоплює майже півстоліття. Постає вченого багатогранна. В кожній галузі своїх досліджень він залишив вагомий внесок, поклав початок та сприяв розвитку нових наукових напрямків, які розробляються і в наш час.

Плідно працюючи в галузі психології, Д. Овсяніко-Куликовський приділяв значну увагу індологічним дослідженням і проявляв себе як сходу знавець та знавець стародавньої Індійської культури. У харківський період діяльності вчений видав кілька робіт з ведістики: "Ведійські етноди: Індра-ваккакаршані", "Ведійські етноди: Сини Адіті" (1891 і 1892 рр.), "Релігія Індійців в епоху Вед" (1892 р.) та інші. Але "Рігведа" була для нього не лише прекрасною пам'яткою, а й твором, що викликав "психологічний" внутрішній інтерес. Своє знання та надбання Д. Овсяніко-Куликовський протримав передати харківським студентам. Серед його курсів були санскрит, ведійська, авестійська та давньоранська мови, історія релігії і культури давніх Індійців та іранців, історія Індійської літератури. Це була основа для подальшого лінгвістичних, літературознавчих пошуків Д. Овсяніко-Куликовського. Поступово вчений повертається від індологічної тематики до проблем російського мовознавства.

Вивчаючи стародавньо-індійський період релігії і міфології індійців (ведаязм), Д. Овсяннико-Куликовського цікавили питання, пов'язані з розвитком індоєвропейських мов і санскриту, також як і питання щодо релігійного вірування, культу та міфології. Д. Овсяннико-Куликовський намагався проаналізувати старовинні гімни "Рігведи", що відносились до бога Соми, із соціально-психологічної точки зору, вважаючи, що мова є найкращим відображенням первинного мислення та свідомості. У його магістерській дисертації (яку він успішно захистив і став магістром порівняльного мовознавства й санскриту) була здійснена спроба простежити за допомогою мовознавства зв'язок (еволюцію) між "культутом" мови (співу), п'янилого напою та вогню на ранніх ступенях розвитку суспільства. "Вакхичні культи" — це культ Діоніса у греків, Наота — у іранців та Сома у індійців. Сома у стародавніх індійців вшановувався не тільки як Бог. Таку назву мав і п'янкий напій, який випивався під час жертвопринесення. Тоді зрозумілим стає зв'язок між Сома — п'янким напоєм та співом, що супроводжував ритуали.

На сьогоднішній день відомим є той факт, що Д. Овсяннико-Куликовський був другим у Російській імперії (після М. Крушевського, 1879), хто повністю переклав гімн Х. 129, і третім (після К. Коссовича, 1854 р. і М. Крушевського, 1879 р.), хто звернувся до перекладу гімнів "Рігведи". Проте він був першим, хто не тільки переклав гімн, а і спробував його проаналізувати, ввівши його в певний історико-філософський контекст. Вчений наводить 129-й гімн без назви і цим самим наближує його сприйняття до контексту ведійської традиції і тієї тенденції у світовій індології, яка прагне подолати орієнталістську спадщину. Д. Овсяннико-Куликовський спрямовує свою увагу на порівняння ведійського гімну з давньогрецькими і давньоосемітськими космогонічними уявленнями.

129 гімн Х мандали — найвідоміший із космогонічного циклу "Рігведи". Завичай він привертає увагу тих істориків індійської філософії, релігієзнавців та філологів, які звертаються до ведійської доби. Більшість дослідників індійської філософії вважають 129-й гімн неймовірно цікавим та важливим. Гімн Х. 129 Рігведи залишається надзвичайно популярним (не дивлячись на те, що деякі вчені відносять усі гімни "Рігведи" до передфілософії чи несправедливо занижують значення та вплив "Рігведи" на подальший розвиток індійської філософської думки): періодично виходять не тільки передруки його попередніх перекладів, а і з'являються нові; зміст гімну не перестає ставати предметом нових дослідницьких і філософських публікацій. Саме цьому гімну найбільшу увагу приділяв Д. Овсяннико-Куликовський, відносячи його до філософських текстів. Такий підхід продовжує залишатися в сучасній індології, хоча деякими вченими підтримується дещо інша тенденція — відносити гімн до релігійних текстів літературного призначення з філософськи значущим змістом.

Автор книги "Рецепція Індійської філософії в Україні: Лінія Вед. Монографія" — Ю. Завгородній у своїй праці стверджує: "позицію Д. Овсяннико-Куликовського — вважати 129 гімн філософським — ми не поділяємо."

мо. Водночас, з огляду на дослідження історії та специфіки рецепції індійської думки в Україні, нам цікава й важлива вся аргументація українського вченого, пов'язана з перекладом і аналізом важливого гімну Х. 129" [Завгородній Ю. Ю. Рецепція індійської філософії в Україні. Лінія Вед (1840–1930 рр.): монографія. — К.: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, 2013. — С. 112].

Стаття Д. Овсяннико-Куликовського "Зачатки філософської свідомості у Давній Індії", говорить нам про той факт, що Д. Овсяннико-Куликовський не тільки визнавав наявність індійської філософії, а і високо її оцінював. Вчений не сприймав европоцентричний поглядів Гегеля на індійську філософію, які фактично заперечували існування філософії Сходу.

Під впливом наукових поглядів Потебні відбувається поступова трансформація досліджень Д. Овсяннико-Куликовського, але він не зовсім відмовляється від індологічних досліджень і продовжує себе проявляти як сходознавець та знавець стародавньої індійської культури. Таким чином, вчений поступово повертається від індологічної тематики до проблем російського мовознавства.

На початку XX ст. Д. Овсяннико-Куликовський цілком присвятив себе теоретичній лінгвістиці. Так підсумовує науковий період своєї творчості кінця XIX — початку XX століття вчений-енциклопедист Д. Овсяннико-Куликовський: "Дуже стало мені у нагоді моє колишне вивчення релігії, міфу, давніх культур Сходу. Виникали питання та всевітнічно-історичного значення релігії. Виникало і питання психології національності, розробку якого мені вдалося розпочати значно пізніше (1905–1907 гг.)" [Овсяннико-Куликовський Д. Н. Литературно-критические работы : в 2 т. Т. 2. — М.: Худож. лит., 1989. — Т. 2. — С. 340].

В. В. Семилкас, канд. філос. наук, асист., КНУТШ, Київ
setliva@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ, ПРАВА ТА ЇХ СПІВІДНОШЕННЯ У ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ БОГДАНА КІСТЯКІВСЬКОГО

Проблеми, які Богдан Кістяківський піднімає у своїх філософсько-правових вченнях зумовлюють актуальність дослідження його наукового доробку. В першу чергу до цих проблем відносяться ті, що пов'язані з утворенням правової соціально-справедливої держави — це стосується становлення людини в державній структурі, її свободи, права, моральні цінності та соціальні гарантії. В центрі уваги Б. Кістяківського завжди була ідея захисту індивідуальних прав і свобод. Ця ідея протиставлялась владній автократії, яка панувала довгий час на території України та Росії. Науковець вважав, що лише збагативши свої уявлення про право можна змінити власне ставлення до особистості громадянина, його прав, свобод, та гідності.

ЗМІСТ

Секція "УКРАЇНЬСКА ФІЛОСОФІЯ ТА КУЛЬТУРА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ"

Абдрахманова М. Ж. До проблеми сприйняття національної культури	3
Бежнар Г. П. Релігійність як засаднича риса українського національного характеру (на прикладі творчості Миколи Костомарова)	4
Березінець І. В. Г. І. Челпанов: особливості сприйняття простору незрочними	7
Гриценко Н. Р. Універсальна міфологема людського буття: міф як ликовий носій одвічного слова	9
Заїка Т. П. Драма як репрезентатор трагічного модусу естетичного мислення в літературному дискурсі України кінця XIX – початку XX ст.	11
Заручька О. А. Самобутність української музики культури XVII – початку XVIII ст.	13
Застольська В. В. Інформаційно-комунікативна система української масової культури	15
Котляр А. Ю. Філософська інтерпретація ролі жінок	16
Левчицький В. А. Поетія і периферія: співвідношення "центр – околиця" у культурному тексті другої половини XX ст.	18
Нападиста В. Г. 3 історії етичної думки в університеті Св. Володимира: Н. А. Фаворов	21
Омельченко В. Ю. "Енциклопедія права" як складова вітчизняного філософсько-правового дискурсу XIX ст.	23
Погрібна Д. В. Філософсько-релігійні погляди Ю. Васисяна	27
Пшенична А. П. До питання розвитку міфологічних інструментів в політичній комунікації	28
Решмеділова О. М. Творчість В. Кандицького в контексті філософсько-антропологічних досліджень	31

190

Саракун Л. П.
Архитектоніка та динамізм соціокультурного простору України

33

Свищо В. Ю.

Д. Овсяннико-Куликівський: філософський контекст "Рігведи"

35

Семикрас В. В.

Дослідження держави, права та їх співвідношення
у філософсько-правовій концепції Богдана Кістяківського

37

Слівак В. В.

Проповідь як джерело вивчення української морально-етичної думки XVII ст.

39

Соколіна О. В.

Сучасна українська літературна мова: біля витоків становлення і розвитку

41

Солодка-Красота С. В.

Соціальна самоорганізація в мегаполісі (синергетична парадигма)

43

Сторожук С. В.

Місце харківського етнографічного гуртка в процесі
українського національного відродження XIX ст.

44

Трохименко О. В.

Сміх як форма критичної фіксації в творчості М. В. Гоголя

46

Шакун Н. В.

Національно-ментальний вимір української філософії

48

Шморгун О. О.

Національно-мобілізаційний потенціал екзитсенціалізму
як головна передумова пошуку спільних контекстів його виникнення
в країнах Європи (Франція, Німеччина, Україна)

51

Секція "ЕСТЕТИЧНА ТЕОРІЯ І КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЙ"

Азгуз Д. Д. Погляди Сьюзен Зонтаґ на феномен фотографії	54
Ароневич О. Б. Циркулярна ізображений виртуального пространства – випадок України	55
Бабушка Л. Д. Проблема надособистісного в світлі індивідуального: естетико-культурологічний аспект (перечитуючи В. Розанова)	56
Бєляєва А. О. Синтез мистецтва як домінуючий принцип "художнього твору майбутнього" Р. Вангера	58

191

Наукове видання

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2014

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(15–16 квітня 2014 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 2

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"
Виконавець Д. Ананьївський



Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 11,39. Наклад 115. Зам. № 214-6958.
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Фл7.
Підписано до друку 20.03.14

Видавець і виготовлювач
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
б-р Т. Шевченка, 14, м. Київ, 01601
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 72; факс (38044) 239 31 28
e-mail: vpс@univ.kiev.ua

WWW: <http://vpс.univ.kiev.ua>

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02